

שווה קריאה

מוח נשי מוח גברי – האם קיים מוח כזה ומה משמעותו?

פברואר 2021

מאת: אושרה לרר-שייב

ממונה קידום שוויון בין המינים במערכת החינוך

בהרצאותיי העוסקות בסוגיות חינוכיות של מגדר, מגיעה תמיד "שאלת מיליון הדולר". זה קורה בדרך כלל בשליש השני של ההרצאה כשהמאזין או המאזינה אינם יכולים להתאפק עוד, ומתפרצים לדבריי: "מה עם ההבדלים במוח בין נשים לגברים? את לא יכולה להכחיש שיש הבדלים כאלה".

אינני מכחישה. אני פונה למדע בשאלות, כי מאז נחתה גשושית על המאדים ולא מצאה שם גברים הופרכה הטענה: "נשים מנגה גברים ממאדים".

מה בכל זאת אנחנו יודעים היום על ההבדלים במוח ועל השפעתם?

כל דיון מגדרי במוח מסתמך על מה שידוע היום במדע, משום שהמידע משתנה בהתאם לכלי המדידה שאנחנו מפתחים. ממש כמו במדידה והערכה בחינוך.

לפני כמאה שנים כלי המדידה היה מטר, אז המדע טען כי נשים חכמות פחות מגברים מכיוון שנמצא שהיקף המוח שלהן קטן יותר. היום ידוע שאין קשר בין היקף מוח לבין אינטליגנציה ויכולות בזכות מחקרים הנעשים בין היתר על ידי סוקרי M.R.I, הבודקים את המוח תוך כדי פעילות.

[כן, יש הבדלים בחיים ובמוח](#) בממוצע בין נשים לבין גברים בהתנהגות, במאפייני אישיות, בתחומי עניין, אך האם הם מולדים? האם הם בני שינוי? האם אפשר על פי המוח לקבוע אם הוא של אישה או של גבר? האם הם מאפיינים כל אחד ואחת מאיתנו, כלומר אצל כל הנשים ואצל כל הגברים נמצא אותו מבנה מוח?

השורה התחתונה היא ש**[עולם ממוגדר יוצר מוח ממוגדר](#)**, כפי שטוענת פרופ' ג'ינה ריפון, חוקרת מוח מאוניברסיטת אסטון בברמינגהם בריטניה.

במאמר [נירוסקסיזם: מיתוס המוח השונה של נשים ושל גברים](#), סוקרת חוקרת המוח פרופ' ליז אליוט, מאוניברסיטת שיקגו את [ספרה של פרופ' ריפון](#). לפיו המחקר המדעי, במשך ההסטוריה, העוסק בהבדלים במוח של נשים לעומת גברים, היה מוטה וחלש מחקרית וסטטיסטית. המחקר בעיקר ראה הבדלים בחיים ואחר כך חיפש אותם במוח. אומרים שגברים ציידים ונשים מלקטות? כך המחקר יצא לצוד וללקט את ההבדלים במוח בין המינים. אם בעבר חיפשו הוכחה שנשים חכמות פחות מגברים, הרי שהיום מחפשים את השונות בין המוחות שתוכיח את הסטראוטיפים המגדריים, וכשמחפשים מוצאים. דוגמה לזה היא הטענה כי לנשים מוח אמפטי יותר, הן בנויות לעשות מספר משימות בו בזמן, הן פועלות על פי אינטואיציות, ואילו גברים תבוניים יותר ובנויים לפעולה. אך האם השונות הזו מולדת? האם היא טבועה בנו מרגע לידתנו בגלל מבנה המוח?

[פרופ' דפנה יואל](#), [חוקרת מוח מאוניברסיטת תל אביב](#), שוללת טענה זו. ממחקריה עולה שאם נסתכל על מוחות של נשים ושל גברים נמצא אצל **כל אחד ואחת פסיפס של תכונות גבריות ונשיות**. אמנם במבט ראשון על סקירת מוחות רבים של גברים ומוחות רבים של נשים נראה אצל גברים יותר תכונות "גבריות", כמו הימורים ואלימות, אבל רוב הגברים אינם אלימים ואינם מהמרים. גם אצל נשים נמצא תכונות של אלימות והימורים אם כי בשכיחות נמוכה יותר. יתרה מזו, כשנסתכל על מוח של אדם יחיד, לא נוכל לקבוע בוודאות אם זה מוח של אישה או של גבר אלא רק למפות תכונות גבריות ונשיות.

ההבדלים בין המינים נובעים מתהליך החיברות שלנו. המוח שלנו הוא בעיקר חברתי. אנחנו נולדים עם היכולת לקלוט מסרים מהסביבה וללמוד מהם. הלמידה הזו מעצבת את מוחנו והיא זו שיוצרת אצלנו סכמות וסטראוטיפים מגדריים. פרופ' ג'ינה ריפון טוענת כי [למאפייני המוח האנושי חלק בתהליך הזה](#): יכולת המוח **לקודד מידע ולחזות** על פיו את העתיד, **פלסטיות המוח-התפתחות והשתנותו במשך החיים** בהתאם להתנסויות שלנו ויכולת **ההשפעה של הסביבה על הביצועים שלנו** (המסרים שנקבל מהסביבה ישפיעו על הביצועים שלנו: אם יגידו לנו שאנחנו מוצלחים או מסוגלים להצליח, זה יגביר את סיכויי ההצלחה שלנו, ואם יגידו לנו את ההיפך זה יגביר את סיכויי הכשלון, מעין "נבואה המגשימה את עצמה").

עולם המחקר מקיים דיון ענייני, אך רווי אמוציות בשאלה המרכזית: האם ההבדלים בין המינים מולדים בתבניות מוח שונות או נרכשים במשך החיים? יש תשובות שאין עליהן עוררין:

1. כן, בהכללה יש הבדלים בין מוח של נשים למוח של גברים
2. לא, ההבדלים במוח אינם כה גדולים ואינם מסבירים את כל השונות בין המינים
3. ההבדלים הם **בממוצע** ואם נסתכל על תוצאות דימות מוח יחיד נתקשה לקבוע בוודאות אם הוא של אישה או של גבר

4. המוח מתפתח וגדל במשך החיים ומעוצב על ידי התנסויות האדם בחייו. אם נזמן לילדים ולילדות התנסויות שונות המוח שלהם יתפתח בהתאם לכך ו"תמונת המוח" שלהם תשתנה

מה זה אומר לגבי חינוך הילדים והילדות?

העולם שלנו "ממוגדר", כלומר יש בו חלוקות דיכוטומיות בין מה שנחשב נשי לבין מה שנחשב גברי. לעולם יש השפעה על התפתחות המוח שלנו, על התפיסות שלנו, על ההתנהגות שלנו, על האישיות שנפתח, על הבחירות שנבחר. המוח הוא פלסטי ומתפתח.

יש, אפוא, לזמן התנסויות מגוונות לכל הבנים ולכל הבנות כדי להרחיב את מנעד אפשרויות הבחירה שלהם בחיים, כך בת תוכל להיות שיפוצניקית או מהנדסת בניין בלי שיראו בה זרה ומוזרה, ובן יוכל להיות רקדן או הורה מטפל ראשי בבית בלי שיסבול מדימוי נמוך בחברה. למחנכים ולמחנכות תפקיד חשוב בתהליך הזה של זימון אפשרויות והתנסויות שונות לתלמידים ולתלמידות ויצירת סביבה חינוכית רגישת מגדר המאפשרת צמיחה.

בחודש הבא אני מבטיחה להציג את ההבדלים שנמצאו בין המינים ולדון בהם.

ומשהו לחיים שאינו קשור למגדר: זכרו - המוח שלנו מתפתח במשך כל החיים בהתאם להתנסויות שלנו. כדי לשמור על בריאות ועל חדות חשוב ללמוד ולהתנסות בחוויות חדשות ובלמידה מאתגרת בכל גיל ובכל שלב. אל תקפאו על השמרים. למידה חדשה עושה אותנו מאושרים ומאושרות יותר!